

Dudics Lakatos Katalin, Gazdag Vilmos

A kárpátaljai felsőoktatási intézmények hallgatóinak nyelvhasználati sajátosságai és nyelvi attitűdjei két felmérés részeredményei alapján

1. Bevezetés

A magabiztos nyelvhasználathoz elengedhetetlen az anyanyelvhez, a saját nyelvváltozathoz való pozitív viszonyulás. Azt, hogy milyennek ítéljük lakóhelyünk vagy éppen más beszélőközösségek nyelvi megnyilatkozásait, nagyban befolyásolják a nyelvről szerzett ismereteink, tapasztalataink, a másoktól kapott vélemények, s persze a különböző sztereotípiák. Ezek leküzdéséért, az objektív, magabiztos nyelvi tudat, öntudat alakításáért legtöbbit az oktatás teheti azzal, hogy valamennyi szinten a tudományosan megalapozott szemléletet közvetíti. A kárpátaljai magyar közoktatás résztvevői körében (iskolások, pedagógusai) már több nagyszabású felmérés történt az elmúlt években, melyekből kiderült, hogy a hozzáadott anyanyelvoktatási módszerek eredményesnek nevezhetőek, ugyanakkor még mindig bizonytalan metanyelvi ismeretek jellemzik mindkét vizsgált csoportot (Dudics Lakatos, 2019; 2020; 2021). A megismételt vizsgálatok azt is alátámasztották, hogy azok a tanulók, akik az általános iskola 5. osztályától következetesen a hozzáadott szemléletű módszerrel, ezt segítő tankönyvekből tanulták anyanyelvüket, jóval kiegyensúlyozottabb, tudományosan megalapozott ismeretekről vallottak a kérdőíves felmérések során.

Az iskola az a hely, ahol a fiatal konkrét véleményt, többoldalú tájékoztatást hallhat anyanyelvről, annak változatairól, az otthonról hozott nyelvváltozatról. Sok fiatal az iskolába kerülve szembesül először azzal, hogy a jó előmenetelhez nem elég az otthon használt nyelvváltozat. Ám egyáltalán nem mindegy, milyen formában történik ez a szembesítés. Hiszen „*ha az iskola ridegen és határozottan elkülöníti a standardot, ha nem is föltétlenül idegenként, de külföldiként (anyaországiként) kezeli, az közvetve a helyi regionális és kontaktusváltozat ignorálásához vezet, egyfajta stigmatizálásához. Márpedig a kisebbségi körülmények között semmi szükség arra, hogy a hivatalosan amúgy is ignorált és stigmatizált anyanyelv legbensőségesebb változatát az iskola bélyegezze meg*” (Péntek, 1998, 302. o.). Ezért különösen fontos, hogy a felsőoktatásban milyen nyelvszemléletet tesznek magukévá a fiatalok, milyen nyelvi elemeket

használnak, s ezeket mennyire tudatosan választják meg. A kárpátaljai magyar felsőoktatásban tanuló fiatalok nyelvhasználatát, nyelvi tudatát is érintette néhány vizsgálat (Kiss, 2022), melyek eredményei további kérdéseket vetnek fel, tágabb összefüggések vizsgálatát igénylik. Tanulmányunkban két olyan empirikus kutatás részeredményeit elemezzük, mely a kárpátaljai felsőoktatási intézmények diákjai körében zajlott az elmúlt esztendőben, s a kárpátaljai magyar felsőoktatás regiszterében jelentkező államnyelvi hatást, az oktatás témaköréhez valamilyen módon kapcsolódó kölcsönszavakat, illetve a helyi nyelvváltozathoz való viszonyukat vizsgálja.

2 A felsőoktatás szerepe a nyelvi tudat alakításában

A kárpátaljai nyelvhasználat szociolingvisztikai szempontú vizsgálatának kezdete egyben a nyelvi tudatra vonatkozó kutatások kezdetét is jelentette. A kárpátaljai nyelvészeti kutatások a 90-es évek előtt a helyi nyelvjárások, nyelvi kapcsolatok, kölcsönszavak kutatására vonatkoztak. Számos tanulmány, disszertáció, kiadvány született az ungvári egyetem magyar tanszékének és az ehhez szorosan kapcsolódó Hungarológiai Központ munkatársainak kutatásai kapcsán. A 90-es évek második felében egy egész Kárpát-medencét átfogó felméréssorozat eredményeként született Csernicskó István *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)* című könyve. A kutatás során használt kérdőívben is felbukkannak nyelvi attitűdre, a különböző nyelvi változók megítélésére vonatkozó kérdések (Csernicskó, 1998). E nagyszabású felmérés eredményeinek többszempontú elemzésével számos tanulmányban, kiadványban találkozhatunk. Az adatok alapján kiderül, hogy a kárpátaljai magyar közösség magyar-domináns kétnyelvű, saját anyanyelvéhez pozitívan viszonyul, magas a presztízse körükben. A magyar nyelv identitásjelző funkciója kiemelkedő, a helyi nyelvváltozat (kárpátaljai magyar) pedig a regionális kötődés kifejezője. A *Hol beszélnek legszebben magyarul* kérdésre a válaszadók 55,9%-a Kárpátalját jelölte, 39%-uk Magyarországot. Mindennapi kommunikációjuk során természetes módon használják a másodnyelvi elemeket, sokszor nem is tudják, hogy kölcsönszavakról van szó. Ugyanezen eredményeket támasztják alá azok a kisebb közösségeket érintő vizsgálatok is, melyek a nyelvekhez, nyelvváltozatokhoz való viszonyulást érintették.

A válaszadók körében a nyelvjárás, tájszólás kifejezésekkel szemben igencsak távolságtartó, elhatárolódó attitűd figyelhető meg. Nincs presztízse körükben ennek a változatnak (Lakatos, 2010; Dudics Lakatos 2021). Ezen ellentmondások mögött a hiányos ismeret áll, s a helyi nyelvváltozatokkal szembeni attitűdöket inkább az érzelmesség jellemzi, hiszen reális, valós ismeretük csekély ezekkel kapcsolatban. Ám ahogy Péntek János a nyelvekkel kapcsolatban megfogalmazza egyik tanulmányában: „a közösségek attitűdjében lehetőségek szerint egyensúlyba kellene hozni a nyelv szimbolikus és használati értékét” (Péntek, 2004, 217. o.). Ennek eléréseért kiemelt fontosságú a tudományosan megalapozott, hiteles, objektív információk közvetítése a

nyelvekről, nyelvváltozatokról, szerepköreikről. Hiszen már a 2000-es évek elején végzett beregszászi főiskolai hallgatók nyelvi tudatosságát, attitűdjét, identitását érintő felmérés is bebizonyította, hogy nagy mértékben befolyásolja a diákok vélekedését, hogy részesültek-e már szociolingvisztikai, dialektológiai képzésben (T. Károlyi–Szabó, 2000, 105–112. o.; T. Károlyi, 2002, 135–144. o.).

A kárpátaljai magyar iskolai szaknyelvben meghonosodott másodnyelvi elemekkel is többen foglalkoztak a kárpátaljai nyelvészek közül. Gazdag Vilmos *A nyelvválasztási stratégia és a pályaválasztás összefüggései a kárpátaljai beregszászi járás magyar középiskolásai körében* c. tanulmánya is azt hangsúlyozza, hogy a másodnyelvi elemek meghonosodása az iskolai szaknyelvben természetes jelenség (Gazdag, 2013b, 216. o.). Nagy Natália (2020) a Técsői Magyar Tannyelvű Református Líceum és a Técsői Hollósi Simon Középfiskola tanulóinak körében végzett kérdőíves felmérés adatait fogalomkörönként elemzi, külön hangsúlyt fektetve az államnyelvből kölcsönzött szavak bemutatására. Mivel a munka – ahogyan a kárpátaljai diákok körében végzett más nyelvhasználati és attitűdvizsgálatok (lásd pl. Csernicskó–Beregszászi, 1998; Beregszászi–Márku, 2003; Lakatos, 2010) – nem csak az oktatás tárgykörében megmutatkozó szláv hatás tanulmányozását tűzte ki céljává, a nyelvhasználat más színtereit is érinti.

3. A felmérése körülményeiről, az adatközlőkről

A kutatásaink során a kárpátaljai felsőoktatási intézményekben (II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola – RF KMF, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Felsőfokú Szakképzési Intézete – KMF FSZI, Ungvári Nemzeti Egzetem – UNE) tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatát kívántuk vizsgálni, kiemelt hangsúlyt fektetve a kétnyelvűség nyomán jelentkező kontaktusjelenségek tanulmányozására, valamint a fiatalok nyelvekhez, nyelvváltozatokhoz való viszonyulására, különös tekintettel a nyelvjárásokra. Az államnyelvi hatást vizsgáló kutatás¹ 2020-ban zajlott, 167 (141 nő, 26 férfi) hallgató válaszolt a kérdésekre. Mivel a pedagógusképzés résztvevői leginkább nők, így a minta reprezentatívnak tekinthető. Az adatközlők lakóhely szerinti megoszlása igazodik a kárpátaljai magyarság lakóhely típusa szerinti megoszlásához (Gazdag, 2020). A nyelvi attitűdre vonatkozó kérdőíves gyűjtés² 2022-ben történt, 120 (97 nő, 23 férfi) hallgató bevonásával. Lakóhelyük szerint ez a minta is reprezentatív a Kárpátalját érintő településtípusok szerinti arányokhoz viszonyítva. A két felmérés egymástól függetlenül, mégis egymást kiegészítve zajlott online kérdőív segítségével.

1 NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI
ÉS INNOVÁCIÓS HÍVÁS
2 NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI
ÉS INNOVÁCIÓS HÍVÁS

„Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-4 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

² A felmérés a Domus szülőföldi ösztöndíjának támogatásával készült

3.1. Az államnyelvi kölcsönszavak ismerete a hallgatók körében

A korábbi szociolingvisztikai kutatások adatai szerint a kárpátaljai magyar közösség nyelvhasználatában egyértelműen a magyar nyelv dominál. Ugyanakkor a korábbi, nem iskoláskorú adatközlők körében végzett felméréseink eredményei (lásd pl. Gazdag, 2010; 2017), illetve a munkánk elején ismertetett vonatkozó kutatások alapján azt feltételezzük, hogy a szűkebb értelemben vett iskolai nyelvhasználatukban ettől függetlenül is megjelennek a másodnyelvi hatás következtében elsajátított kölcsönszavak.

Egy korábbi, az ukrán iskolákban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatát vizsgáló kutatás (lásd Gazdag, 2013a) eredményei azt igazolták, hogy a tanulók nyelvhasználatban előforduló ukrán lexikai elemek főként a tantárgyak, illetve az iskolai egységek megnevezései köréből kerülnek ki. Ebből kiindulva adatközlőinket két felsorolás elkészítésére kértük.

Az elsőben azon tantárgyakat kellett, hogy felsorolják, amelyeket a képzésük során tanulnak/tanultak. A kérdésre 28 adatközlő semmilyen választ nem adott. A beérkezett válaszok a tantárgyak nevét illetően nem tartalmaztak ukrán nyelvi kölcsönzéseket. A KMF FSZI egyik óvodapedagógia szakos hallgatójának felsorolásában viszont a matematika tárgy érettségi előkészítőjét jelölve megjelenik a *matematika (ZNO)*. A *ZNO* (→ ukrán betűszó зовнішнє незалежнє оцінювання < 'külső független tesztelés') a kárpátaljai magyarok körében *zeneó* ejtési formában aktív használatú. További két hallgató az általa tanult tantárgyakat ukrán nyelven, cirill betűs írásmóddal adta meg. Az egyik hallgató a RF KMF ukrán szakos hallgatója, így esetében talán magától értetődő a választás. A másik hallgató viszont az UNE magyar nyelv és irodalom szakos ukrán anyanyelvű hallgatója.

A másik a tanulmányaikhoz szükséges, s a táskájukban jellemzően megtalálható eszközök felsorolására vonatkozott. A legtöbb adatközlő itt az alábbi eszközöket sorolta fel: *toll, tolltartó, füzet, napló, könyvek, számológép, hibajavító, szövegkiemelő*. Ez bizonyos mértékben azzal is összefüggésben állhat, hogy a felsőoktatásban az egyes képzésekben a hallgatóknak sokkal kevesebb tanszerre van szükségük, mint például egy általános iskolai hallgatónak. Ez igaz a pedagógusképzésen belül a bölcsészettudományi szakokra is. Ugyanakkor ezen hallgatók között is vannak olyanok, akik több füzetet is magukkal visznek az óráikra, s ezeket *mappában* tartják. Bár ezt az eszközt csupán 3 hallgató említette, az viszont mindenképp megjegyzendő, hogy közülük kettő a szláv nyelvi átvételként meghonosodott *pápka* (< ukr., or. *нанка*) megnevezést használva. A technikai eszközök jelenléte viszont már sokkal intenzívebb. A főiskolai és egyetemi hallgatók túlnyomó többsége rendszeresen magánál tart valamilyen adathordozót is. Adatközlőink ezt az eszközt igen sokrétűen nevezték meg: 4 hallgató a *pendrive*, 1 hallgató a *flash* angol nyelvi alakokat adta meg, 2 hallgató az *adathordozó*, illetve

USB magyar nyelvi változatot, míg 2 hallgató az ukrán kölcsönszóként meghonosodott *fless* és *fleska* (< ukr. *флешка*; or. *флэшка*) alakváltozatokat.

Mivel a korábbi kutatások során az oktatási intézmények bizonyos részlegei, illetve az oktatáshoz kapcsolódó különböző fogalmak kapcsán is sikerült már kölcsönszavakat adatolni, úgy véltük, hogy ezekre is rákérdezőnk az adatközlőink körében. Egy összevont *Hogy nevezik?* kérdéscsoportban összesen 15 körülírást kellett meghatározniuk. A kapott válaszok között rendre megtalálhatók az államnyelvi kölcsönszavak is, sőt az is gyakori jelenségnek nevezhető, hogy e szavak az átadó nyelvi, cirill betűs alakváltozatban, illetve magyarosított formában is előfordultak. Az itt kapott válaszokat a terjedelmi korlátokra való tekintettel nem szeretnénk meghatározásonként elemezni, ehelyett egy olyan táblázatban foglaljuk össze az eredményeket, amelyek csupán a meghatározásokat, illetve a hozzájuk kapcsolódóan megadott válaszok közül is csak a kölcsönszói változatokat, valamint azok számadatait mutatja be.

1. táblázat. A fogalommeghatározások kapcsán adott válaszok

Meghatározás	Államnyelvi hatást tükröző válaszok	Adatközlő (fő)
1. Azt az egységet, amelyhez a szakotok tartozik	<i>fak</i> – egyetemi kar < ukr., or. фак → факультет	1
	<i>medfak</i> – egészségügyi kar < медфак → ukr. медичний факультет, or. медицинский факультет	1
	<i>univer</i> – egyetem – < ukr. університет; or. университет	1
	<i>кафедра</i> – tanszék	1
2. Az órák megtartására szolgáló helyiségeket	<i>auditórium</i> ³ , ill. <i>аудиторія</i> – előadó terem	2+2
	<i>kabinet</i> – szertár, dolgozószoza < ukr. кабінет; or. кабинет	2
3. Azokat a helyiségeket, ahol általában a tanárokat kereshetitek	<i>kafedra</i> , ill. <i>кафедра</i> – tanszék	2+1
	<i>dekánát</i> – dékáni hivatal < ukr., or. деканат;	1
	<i>kabinet</i> – szertár, dolgozószoza < ukr. кабінет; or. кабинет	1
4. Azt a helyet, ahol a tanítási időben étkezni szoktatok	<i>jidálnyá</i> , ill. <i>їдальня</i> – étkező, étkeзде	1+1
	<i>sztolova</i> – ebédlő, étkeзде < or. столовая	1

³ A szó ismert a magyarországi beszélők körében is, viszont a használatot illetően gyakorisági eltérés figyelhető meg, ugyanis a másodnyelvi hatás miatt Kárpátalján ez mindennapi használatú.

5. A fél- és tanévek végén előforduló elszámolási időszakot	<i>szeszio, szesszió, ill. cecia - vizsgaidőszak</i>	1+3+1
	<i>praktika - szakmai gyakorlat < ukr., or. практика</i>	1
	<i>модульнїй контроль - modulellenőrzés</i>	1
6. Az egyes tantárgyakból készített 3-5 oldal terjedelmű dolgozatot	<i>referát, ill. реферат - referátum</i>	3+1
	<i>zálik - gyakorlati jegy < ukr. залік</i>	1
	<i>презентація - prezentáció, előadás</i>	1
7. A tanórák keretében írt összefoglaló jellegű dolgozatokat	<i>referát - referátum, beszámol < ukr., or. реферат</i>	1
8. A testnevelés órák megtartására szolgáló termet	<i>sportkomplex - sportcentrum < ukr., or. спорткомплекс → спортивний комплекс</i>	1
9. Az ünnepi és más nagyobb szabású rendezvények megtartására szolgáló termet	<i>актовий зал - dísz- v bálterem</i>	1
	<i>Idézve: „a rektorát épület díszterme” rektorát - rektori hivatal < ukr. or. ректорат</i>	1
10. A vizsga- és beszámoló jegyek rögzítésére szolgáló könyvecskét	<i>zalikova, zálikova, zalikovka, zálikovka, zályikovka, záliková knézska, zályikovká knézska, illetve zalikova, zalikovka, zalikova knижка - leckeönyv, index</i>	1+3+6+3+ 1+1+1+1+ 3+2
11. A tanári magyarázat füzetben történő írásbeli rögzítését	<i>konszpekt, konspektus - jegyzet, összefoglaló < ukr., or. конспект - az utóbbi nyilván a latin hangzáshoz igazodó hiperkorrekt alak</i>	1
	<i>диктовка - diktálás utáni jegyzetelés</i>	1
12. A tanulmányi eredmény alapján havonta folyósított pénzbeli juttatást	<i>sztipi, sztipendium, sztippendium, sztyipi, stipendium, illetve стипендія - ösztöndíj < ukr., or. ukr. стипендія; or. стипендия</i>	85+15+4+ 1+3+3
13. A pótvizsga, kreditátvitel vagy szabad-óralátogatás kapcsán írt dokumentumot	<i>akademka - tanévhalasztás < or. академка</i>	1
	<i>zajava, zájava, zájava - kérelem < ukr. заява</i>	3
	<i>dovidka - igazolás, jelentés < ukr. довідка</i>	2
	<i>perezdácsa - vizsga/kollokvium megismétlése, pótvizsga < ukr. перездача, or. перездача</i>	1
14. A kollégium bejáratánál szolgálatot teljesítő személyt	<i>ohorona - őr, biztonsági őr < ukr. охорона</i>	1
	<i>ohrányik - biztonsági őr < or. охраннык</i>	1
15. Az egy tanév alatt, adott téma kapcsán írt tudományos dolgozatot	<i>kurszova, kurszová, ill. курсова - évfolyammunka < ukr. курсова робота, or. курсовая работа</i>	2+1+1

Amint az a fenti táblázat adataiból is jól kitűnik mindegyik kérdésre érkeztek kölcsönszói válaszok. Ezek gyakorisága ugyanakkor igencsak sokrétű. A legtöbb szó kapcsán csak 1-2 említést sikerült adatolni, de vannak olyan kölcsönszavak is (ilyen például a *sztipi* és a hozzá kapcsolódó alakváltozatok), amelyek magas előfordulási arányban jelentek meg a válaszokban.

A kérdésekre adott kölcsönszói válaszok számos más nyelvi jelenség megfigyelését is lehetővé teszik. Jól tükrözik például azt, hogy az egyes szavak meghonosodása során milyen sokrétűen alakulhat a szó alakja (pl. a *zálíkova* és *zajáva* szavak alakváltozatait) az átvevő nyelvben (a jelenség kapcsán lásd Gazdag, 2018).

A szavak jelentős része azonos hangalakkal rendelkezik az orosz és ukrán nyelvben, így az ilyen esetekben az átadó nyelv meghatározása a kulturális, történelmi és gazdasági szempontok figyelembevételével mellett lehetséges. Természetesen vannak olyan átvételek is, amelyek a két nyelv vonatkozásában eltérő hangalakkal rendelkeznek, s így könnyedén beazonosíthatóvá teszik az átadó nyelvet (pl. a *dovidka* szó esetében az orosz nyelvi megfelelő a *справка* lenne), és olyanok is előfordulnak, amelyek párhuzamos kölcsönzéseként kerültek átvételre. Ilyen például *ohorona* ~ *ohrányik*; *jidálnjá* ~ *sztolova* szópár is.

Mivel a korábbi kutatások a diákok szálláshelyét illetően rendre kimutatták az orosz nyelvi hatás jelenlétét, így ezt ellenőrizendő mi is rákérdeztünk arra, hogy adatközlőink hol laknak a tanulmányi idejükben. A kérdésre kapott válaszok azonban csak magyar nyelvi megnevezéseket tartalmaznak: *kollégiumban*, *koliban*, *lakásban*, *alberletben*, *otthon*. Így, egy ilyen jellegű passzív rákérdezés alapján elmondható az, hogy az orosz nyelvi eredetű *obsi* (< or. *общеежумие*) az általunk megkérdezett hallgatók körében már nem tekinthető aktív használatú szónak, ami természetesen nem jelenti azt, hogy egy direkt rákérdezés során esetleg ne tudnák azonosítani azt.

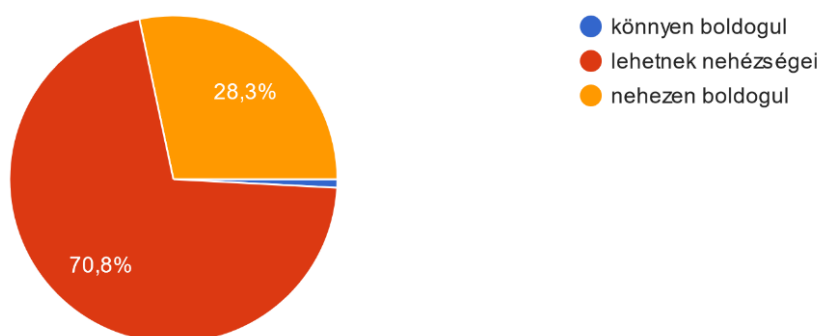
Eredményeink, illetve a munkánk elején ismertetett szakirodalmi előzmények alapján egyértelmű a magyarországi és a kárpátaljai magyar felsőoktatási intézményekben tanuló hallgatók nyelvi elkülönülése, amely leginkább a kölcsönszavak használatában mutatkozik meg.

Ezen túl arra is kíváncsiak voltunk, hogy mennyire tudatos az adatközlők körében a kölcsönszavak használata. Ezért arra is megkértük őket, hogy soroljanak fel olyan szavakat, ha vannak, amelyeket ők használnak, de a magyarországi diáktársaik nem. Az oktatási szféra kapcsán a korábban már érintett *dekanát*, *dovidka*, *kafedra*, *konzszept*, *medfák*, *ohorona*, *pápka*, *perezdácsa*, *sztipi*, *szkocs*, *sztároszta*, *sztolova*, *sztudentszka*, *sztudi*, *zájáva*, *zálík*, *zálíková* szavakat említették, illetve ugyancsak e témakörhöz kapcsolódónak kell tekintenünk az alábbi kölcsönszavakat: *kursz* – évfolyam (< ukr., or. *курс*), *perepusztká* – átengedés, újraírási lehetőség (< ukr. *перепустка*), *zszurnál* – napló (< ukr., or. *журнал*), *szkreпки* – gémpapoc (or. *скрепки*), *szprávka* – igazolás (< or. *справка*), *zál* – terem (< ukr., or. *зал*).

3.2. Nyelvi attitűdök a hallgatók körében

A nyelvi tudatosságot támasztják alá a 2022-ben végzett vizsgálat eredményei is, melynek során a hallgatók nyelvváltozatokhoz való viszonyára kérdeztünk rá. A hallgatók többsége, 52,6%-uk felsőoktatási tanulmányai során részesült valamilyen nyelvészeti képzésben. 83,6%-uk szerint a magyar nyelv a legszebb, ezt követi az angol és az ukrán. 94,1% a magyart használja leggyakrabban. Ezzel összefüggésben tanulságos az alábbi ábrán látható vélemények megoszlása:

1. ábra. Véleménye szerint, ha valaki csak magyarul tud Kárpátalján,
N=120

A fiatalok többsége érzékeli, hogy lehetnek nehézségei azoknak, akik Kárpátalján csak magyarul beszélnek, sőt, 28,3%-uk szerint nehezen boldogulnak Kárpátalján a magyar nyelven kommunikálók. Kifejtett véleményeikből néhányat közlünk: *„Ukrán az állam nyelve Ukrajnában, ha alapszinten is de Ukrajnában élő személyként tudnunk kell, ez elengedhetetlen hogy a mindennapi dolgokat, (ami akár hivatalos ügyintézés, akár személyes dolgok) el tudjuk intézni. Sajnos sok helyen nem is állnak velünk szóba ha ne ukránul kérdezzük, beszélünk”, „Úgy is lehet boldogulni, ha valaki csak magyarul tud, csak annak az illetőnek egy kicsit nehezebb a dolga”, „Saját tapasztalat: nem beszélem az ukránt és keveset értek, ezért nehézségeim támadnak sokszor. De általában mindig van valaki olyan személy velem, ahol kell az ukrán nyelv, aki használja, érti és tudja”.* A fiatalok leginkább a hivatalos ügyintézés kapcsán említenek nehézségeket.

Amikor azt kérdeztük adatközlőinktől, hogy mit jelent számukra a magyar nyelv, sokan azonosították az anyanyelvüként, többen viszont érzelmi színezettel fogalmazták meg gondolataikat ezzel kapcsolatban:

„Ez a nyelv az, amelyiken kifejezhetem gondolataimat, érzéseimet. A kommunikáció embertársaimmal rettentően sokat jelent, ami a magyar nyelvvel rendkívül sokszínűre és érdekesre sikerülhet. Itt Kárpátalján még értékesebbnek érzem az anyanyelvem, és annak használatát”, „Az anyanyelvemet, a hovatartozásomat, az otthon. (Holland nagyvárosban, 1500 idegen ember között is találtam magyart, ami egy pillanat otthon volt)”, „Szabadságot”, „A magyar nyelv számomra az otthon egyszemélyes megtestesítője, egy kapaszkodó, ami nem melleleg az egyik legszebb nyelv a világon szerintem”, „Számomra biztonságot jelent, ha olyan közegben vagyok, ahol magyar nyelven tudom kifejezni magam, elmondani a véleményem, vagy akár csak társalogni”.

A 120 főiskolás 55,2%-a szerint Kárpátalján beszélnek a legszebben magyarul: „Kárpátaljai nyelv a legszebb, maga egyszerűségével, tisztaságával. Bár sokan kritizálnak minket a beszéd stílusunkért, de szerintem a Kárpátalján használt magyar nyelv, a legtisztább. Kárpátalján is van "po násomu" nyelv ahol már keverednek bizonyos magyar szavak az ukrán, vagy helyenkénti más nyelvekkel, de ez attól szép, hogy ha meghalljuk bárhol is a világban tudjuk -hogyan Kárpátaljai személyel állunk szemben”.

Ez az érzelmi kötődés a következő kérdésre kapott válaszok esetében is megfigyelhető. A tanulók nagy része szépnek nevezi lakóhelye nyelvhasználatát, vagy olyanak, mint más magyarul beszélők.

2. ábra. Saját települése magyar beszéde

N=120

Véleményüket a következőképpen fejtették ki a válaszadók: „Szépen, választékosan beszélnek falunkban”, „Ez köszönhető a magyar tannyelvű oktatási intézményeknek”, „Nagyon hasonlít a sztandartra”, „Szeretem, ahogy itthon beszélünk, a különböző szóváltozatokat, a kiejtést és általában a nyelv használatát”, „A települések magyar beszédét csak sajátosságaikban lehet megkülönböztetni, szépségükben nem”, „Ahogy írtam, nekem itt szülőföldemen a legkedvesebb. Általánosan pedig úgy gondolom, hogy a faluban, ahol élek szépen, tisztán beszélnek magyarul”, „mindenkinek a saját településének a nyelve a legszebb, és nem mondhatom azt, hogy az én településemnek csúnya a beszéde”, „A falum tájszólását szépnek tartom és nagyon különbözik a magyarországi nyelvhasználatától”.

4. Befejezés

Kutatásaink eredményei igazolták azt, hogy a kárpátaljai magyar felsőoktatásban tanuló hallgatók nyelvhasználatában a magyar nyelv dominanciája mellett is kimutathatók az ukrán és orosz nyelvi hatás nyomán jelentkező sajátosságok, s hogy ezek többsége tudatosan van jelen nyelvhasználatukban. Ezek alapján egyértelmű a magyarországi és a kárpátaljai magyar felsőoktatási intézményekben tanuló hallgatók nyelvi elkülönülése is.

Az is bebizonyosodott, hogy az elmúlt évtizedek törekvései eredményesnek bizonyultak: a magyar nyelvű oktatási intézményrendszer minden szinten kiszolgálja a helyi közösség érdekeit; mind a közoktatásban, mind a felsőoktatásban tudományosan megalapozott ismereteket sajátíthatnak el a fiatalok az anyanyelvükről, a többségi nyelvről. A nyelvi tolerancia pedig egy többnemzetiségű, többnyelvű közösség esetében elengedhetetlen. Így a közösség, s különösen a pedagógusok nyelvi attitűdjének szerepe felértékelődik: az anyanyelvhez, az anyanyelvjáráshoz való pozitív viszonyulással a negatív politikai intézkedések és az új magyar nyelv tanterv, tankönyvek hiányosságai ellenére a hozzáadó szemlélet terjesztése kiemelten fontos. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola ennek a pozitív attitűdnek a kialakítását nem csak a magyarszakos képzésében, hanem valamennyi meghirdetett képzési programjában fontosnak tartja.

A bemutatott eredmények azt igazolják, hogy a vizsgált csoport körében a különböző nyelvekkel, nyelvváltozatokkal szemben a kiegyenlítő-funkcióelkülönítő attitűd figyelhető meg: nem zárkóznak el ettől a változattól, tisztában vannak funkcióival, jelentőségével. A korábbi esetleges kellemetlen élményeik miatt sem zárkóznak el az alacsonyabb presztízsű változattól: tudományosan megalapozott véleményüket fejtik ki a felmérés során. Bár az érzelmi kötődés is erőteljesen megnyilvánul. Ám azt is tudjuk, hogy kisebbségi körülmények között ennek jelentős nyelvmegtartó szerepe lehet.

Irodalom

1. Beregszászi Anikó, Márku Anita, 2003. A kárpátaljai magyar középiskolások nyelvhasználatáról. In: Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása: Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Ungvár: PoliPrint. 179–207. Csernicskó István 1998. *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris Kiadó.
2. Csernicskó István, 1998: *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Osiris Kiadó - MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest.
3. Csernicskó István–Beregszászi Anikó, 1998. A megszólítás változatai az Ungvári Állami Egyetem magyar szakos hallgatóinak körében. In: Sándor, Klára szerk., *Nyelvi változó – nyelvi változás. A 9. Élőnyelvi Konferencia*. Szeged, Magyarország. JGYTF Kiadó, 171–178.
4. Dudics Lakatos Katalin, 2019. Kárpátaljai magyar pedagógusok nyelvjárési attitűdjének alakulása két felmérés eredményei alapján (2008–2018). *Magyar Nyelvjárások* 57: 123–134.
5. Dudics Lakatos Katalin, 2020. Kárpátaljai magyar pedagógusok és tanítványaik metanyelvi ismereteiről. *Magyar Nyelvjárások* 58. 165–173.
6. Dudics Lakatos Katalin, 2021. Kárpátaljai magyar iskolások nyelvjárési attitűdjének alakulása egy megismételt kérdőíves gyűjtés alapján. *Magyar Nyelv* 117. 346–354.
7. Gazdag Vilmos, 2010. Szláv eredetű lexikai elemek a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban (Kárpátalja, Ukrajna) In: Fábri István–Kötél Emőke szerk., *Határhelyzetek III. Önmeghatározási kísérletek: hagyományőrzéstől a nyelvi identitásig*. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium Budapest, 124–160.
8. Gazdag Vilmos, 2013a. Az anyanyelv használati körének módosulásai Kárpátalján. In: Kötél Emőke–Szoták Szilvia szerk., *Határhelyzetek IV. Hagyomány és jövőkép. Anyanyelv(ek), oktatáspolitikai stratégiák, karriertörekvés*. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 94–120.
9. Gazdag Vilmos, 2013b. A nyelvválasztási stratégia és a pályaválasztás összefüggései a kárpátaljai beregszászi járás magyar középiskolásai körében. In: Szoták Szilvia szerk., *Határhelyzetek V. Sztereotípiák, választások, túlélési stratégiák kisebbségi léthelyzetekben*. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 200–230.
10. Gazdag Vilmos, 2017. *Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban*. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar. Budapest. Kézirat. URL: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/40481> (2023.10.04).
11. Gazdag Vilmos, 2018b. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokban meghonosodott keleti szláv kölcsönszavak alakváltozatainak létrejöttéről. *Hungaro-Ruthenica. VIII.* 2018. 69–77.
12. Gazdag Vilmos, 2020. Államnyelvi hatás a kárpátaljai magyar felsőoktatásban tanuló diákok nyelvhasználatában. *Magyar Nyelvjárások* 58. 175–187.
13. Kiss Anita, 2022. *Kárpátaljai magyar egyetemi és főiskolai hallgatók nyelvhasználatához és nyelvi változatosságához kapcsolódó attitűdjei*. Nyíregyháza, IMI Print Kft.
14. Lakatos Katalin, 2010. *Kárpátaljai magyar iskolások nyelvi tudata és attitűdje*. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar. Budapest. Kézirat. URL: <http://doktori.btk.elte.hu/lingv/lakatoskatalin/diss.pdf> (2023.10.04)

15. Nagy Natália, 2020. A szórványban élő iskolások nyelvhasználatának sajátosságai egy kérdőíves kutatás alapján. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae: Sectio Linguistica Hungarica*, Tom. XLVI. 129–142.
16. Péntek János, 1998. A kisebbségi iskolák kétnyelvűsége és kettősnyelvűsége. In Kontra-Saly szerk. *Nyelvmentés vagy nyelvárulás? Vita a határon túli magyar nyelvhasználatról*. Budapest: Osiris. 299–304.
17. Péntek János, 2004. A külső régiók esélyei az új évszázad magyar nyelvi kommunikációjában. In: Balázs Géza szerk. *A magyar nyelvi kultúra jelene és jövője II*. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ. 213–228.
18. T. Károlyi Margit, 2002. A nyelvi tudatosság és attitűd vizsgálata a beregszászi főiskola hallgatóinak különböző csoportjaiban. In: P. Lakatos Ilona szerk. *Mutatványok a hármashatár menti nyelvhasználat kutatásából*. Nyíregyháza, Bessenyei Kiadó. 135–144.
19. T. Károlyi Margit-Szabó Géza, 2000. Identitás és nyelvhasználat a beregszászi magyar főiskola hallgatói körében. In: Borbély Anna szerk., *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében*. A 10. Élőnyelvi Konferencia előadásai. MTA Élőnyelvi Osztálya, Budapest. 105–112.

References

1. Beregszászi Anikó, Márku Anita, 2003. A kárpátaljai magyar középiskolások nyelvhasználatáról [On language use by Hungarian secondary school students in Transcarpathia]. In: Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása: Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba [The way of our word. Introduction to the use of the Transcarpathian Hungarian language]*. Ungvár: PoliPrint. 179–207. (In Hungarian).
2. Csernicskó István, 1998: *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján) [The Hungarian language in Ukraine (Transcarpathia)]*. Osiris Kiadó - MTA Kisebbségkutató Műhely, Budapest. (In Hungarian).
3. Csernicskó István-Beregszászi Anikó, 1998. A megszólítás változatai az Ungvári Állami Egyetem magyar szakos hallgatóinak körében [Variations of address among Hungarian students at Uzhhorod State University]. In: Sándor, Klára szerk., *Nyelvi változó – nyelvi változás. A 9. Élőnyelvi Konferencia [Language variation - language change. The 9th Native Language Conference]*. Szeged, Magyarország. JGYTF Kiadó, 171–178. (In Hungarian).
4. Dudics Lakatos Katalin, 2019. Kárpátaljai magyar pedagógusok nyelvjárási attitűdjének alakulása két felmérés eredményei alapján (2008–2018) [Development of dialect attitudes of Hungarian teachers in Transcarpathia based on the results of two surveys (2008–2018)]. *Magyar Nyelvjárások [Hungarian Dialects]* 57: 123–134. (In Hungarian).
5. Dudics Lakatos Katalin, 2020. Kárpátaljai magyar pedagógusok és tanítványaik metanyelvi ismereteiről [On the meta-linguistic knowledge of Transcarpathian Hungarian teachers and their students]. *Magyar Nyelvjárások [Hungarian Dialects]* 58. 165–173. (In Hungarian).
6. Dudics Lakatos Katalin, 2021. Kárpátaljai magyar iskolások nyelvjárási attitűdjének alakulása egy megismételt kérdőíves gyűjtés alapján [Development of dialect attitudes

- of Hungarian schoolchildren in Transcarpathia based on a repeated questionnaire survey]. *Magyar Nyelv* [Hungarian Language] 117. 346–354. (In Hungarian).
7. Gazdag Vilmos, 2010. Szláv eredetű lexikai elemek a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban (Kárpátalja, Ukrajna) [Slavic lexical elements in the Hungarian dialects of Berehovo district (Transcarpathia, Ukraine)] In: Fábri István–Kötél Emőke szerk., *Határhelyzetek III. Önmeghatározási kísérletek: hagyományőrzéstől a nyelvi identitásig* [Borders situations III. Attempts at self-definition: from tradition to linguistic identity]. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium Budapest, 124–160. (In Hungarian).
 8. Gazdag Vilmos, 2013a. Az anyanyelv használati körének módosulásai Kárpátalján [Changes in the use of the mother tongue in Transcarpathia]. In: Kötél Emőke–Szoták Szilvia szerk., *Határhelyzetek IV. Hagyomány és jövőkép. Anyanyelv(ek), oktatáspolitikai stratégiák, karrierkövetés* [Borders situations IV. Tradition and vision. Mother tongue(s), education policy strategies, career development]. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 94–120. (In Hungarian).
 9. Gazdag Vilmos, 2013b. A nyelvválasztási stratégia és a pályaválasztás összefüggései a kárpátaljai beregszászi járás magyar középiskolásai körében [The correlation between language choice strategy and career choice among Hungarian secondary school students in the Berehovo district of Transcarpathia]. In: Szoták Szilvia szerk., *Határhelyzetek V. Sztereotípiák, választások, túlélési stratégiák kisebbségi léhelyzetekben* [Borders situations V. Stereotypes, choices, survival strategies in minority situations]. Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium, Budapest, 200–230. (In Hungarian).
 10. Gazdag Vilmos, 2017. *Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban* [Slavic elements in the Hungarian dialects of the Berehovo district of Transcarpathia]. Doktori disszertáció. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar. Budapest. Kézirat. URL: <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/40481> (2023.10.04). (In Hungarian).
 11. Gazdag Vilmos, 2018. A kárpátaljai magyar nyelvjárásokban meghonosodott keleti szláv kölcsönszavak alakváltozatainak létrejöttéről [On the formation of variants of Eastern Slavic loanwords in Transcarpathian Hungarian dialects]. *Hungaro-Ruthenica. VIII.* 2018. 69–77. (In Hungarian).
 12. Gazdag Vilmos, 2020. Államnyelvi hatás a kárpátaljai magyar felsőoktatásban tanuló diákok nyelvhasználatában [State language effects in the language use of Transcarpathian Hungarian higher education students]. *Magyar Nyelvjárások* [Hungarian Dialects] 58. 175–187. (In Hungarian).
 13. Kiss Anita, 2022. *Kárpátaljai magyar egyetemi és főiskolai hallgatók nyelvhasználathoz és nyelvi változatossághoz kapcsolódó attitűdjei.* [Attitudes of Hungarian university and college students in Transcarpathia towards language use and linguistic diversity]. Nyíregyháza, IMI Print Kft. (In Hungarian).
 14. Lakatos Katalin, 2010. *Kárpátaljai magyar iskolások nyelvi tudata és attitűdje.* Doktori értekezés [Language awareness and attitudes of Hungarian schoolchildren in Transcarpathia. Doctoral thesis]. Budapest: ELTE Nyelvtudományi Doktori Iskola. (In Hungarian).

15. Nagy Natália, 2020. A szórványban élő iskolások nyelvhasználatának sajátosságai egy kérdőíves kutatás alapján [Characteristics of the language use of schoolchildren in the Diaspora based on a questionnaire survey]. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae: Sectio Linguistica Hungarica*, Tom. XLVI. 129–142. (In Hungarian).
16. Péntek János, 1998. A kisebbségi iskolák kétnyelvűsége és kettősnyelvűsége [Bilingualism and diglossia in minority schools]. In Kontra–Saly szerk. *Nyelvmentés vagy nyelvárulás? [Language rescue or language betrayal?]* Vita a határon túli magyar nyelvhasználatról. Budapest: Osiris. 299–304. (In Hungarian).
17. Péntek János, 2004. A külső régiók esélyei az új évszázad magyar nyelvi kommunikációjában [The chances of external regions in the Hungarian language communication of the new century]. In: Balázs Géza szerk. *A magyar nyelvi kultúra jelene és jövője II [The present and future of Hungarian language culture II]*. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ. 213–228. (In Hungarian).
18. T. Károlyi Margit, 2002. A nyelvi tudatosság és attitűd vizsgálata a beregszászi főiskola hallgatóinak különböző csoportjaiban [Examining language awareness and attitudes among different groups of students at the Berehovo College]. In: P. Lakatos Ilona szerk. *Mutatványok a hármas határ menti nyelvhasználat kutatásából [Examples from research on tri-border language use]*. Nyíregyháza, Bessenyei Kiadó. 135–144. (In Hungarian).
19. T. Károlyi Margit–Szabó Géza, 2000. Identitás és nyelvhasználat a beregszászi magyar főiskola hallgatói körében [Identity and language use among students of the Hungarian college in Berehovo]. In: Borbély Anna szerk., *Nyelvek és kultúrák érintkezése a Kárpát-medencében. A 10. Élőnyelvi Konferencia előadásai [Contact between languages and cultures in the Carpathian Basin. Papers of the 10th Native Language Conference]*. MTA Élőnyelvi Osztálya, Budapest. 105–112. (In Hungarian).

A kárpátaljai felsőoktatási intézmények hallgatóinak nyelvhasználati sajátosságai és nyelvi attitűdjei két felmérés részeredményei alapján

Dudics Lakatos Katalin, PhD, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, docens. dudics.katalin@kmf.org.ua, ORCID: [0000-0003-1354-4421](https://orcid.org/0000-0003-1354-4421)

Gazdag Vilmos, PhD, docens. II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Filológia Tanszék, docens. gazdag.vilmos@kmf.org.ua, ORCID [0000-0002-9331-2307](https://orcid.org/0000-0002-9331-2307)

A magabiztos nyelvhasználathoz elengedhetetlen az anyanyelvhez, a saját nyelvváltozathoz való pozitív viszonyulás. Azt, hogy milyennek ítéljük lakóhelyünk vagy éppen más beszélőközösségek nyelvi megnyilatkozásait, nagyban befolyásolják a nyelvről szerzett ismereteink, tapasztalataink, a másoktól kapott vélemények, s persze a különböző sztereotípiák. Ezek leküzdéséért, az objektív, magabiztos nyelvi tudat, öntudat alakításáért legtöbbet az oktatás teheti azzal, hogy valamennyi szinten a tudományosan megalapozott szemléletet közvetíti. Tanulmányunkban két olyan empirikus kutatás részeredményeit elemezzük, mely a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola diákjai körében zajlott az elmúlt esztendőben, s a kárpátaljai

magyar felsőoktatás regiszterében jelentkező államnyelvi hatást, az oktatás témaköréhez valamilyen módon kapcsolódó kölcsönszavakat, illetve a helyi nyelvváltozathoz való viszonyukat vizsgálja. Kutatásaink eredményei igazolták azt, hogy a kárpátaljai magyar felsőoktatásban tanuló hallgatók nyelvhasználatában a magyar nyelv dominanciája mellett is kimutathatók az ukrán és orosz nyelvi hatás nyomán jelentkező sajátosságok, s hogy ezek többsége tudatosan van jelen nyelvhasználatukban. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola ennek a pozitív attitűdnek a kialakítását nem csak a magyarszakos képzésében, hanem valamennyi meghirdetett képzési programjában fontosnak tartja. A bemutatott eredmények azt igazolják, hogy a vizsgált csoport körében a különböző nyelvekkel, nyelvváltozatokkal szemben a kiegyenlítő-funkcióelkülönítő attitűd figyelhető meg: nem zárkóznak el ettől a változattól, tisztában vannak funkcióival, jelentőségével. A korábbi esetleges kellemetlen élményeik miatt sem zárkóznak el az alacsonyabb presztízsű változattól: tudományosan megalapozott véleményüket fejtik ki a felmérés során. Bár az érzelmi kötődés is erőteljesen megnyilvánul. Ám azt is tudjuk, hogy kisebbségi körülmények között ennek jelentős nyelvmegtartó szerepe lehet.

Kulcsszavak: *Kárpátalja, főiskolások, kölcsönszók, államnyelvi hatás, nyelvi attitűd*

Особливості мововживання та мовна аттїтуда студентів закладів вищої освіти на Закарпатті за результатами двох досліджень

Катерина Дудич, PhD, доцент кафедри філології Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II, dudics.katalin@kmf.org.ua, ORCID: [0000-0003-1354-4421](https://orcid.org/0000-0003-1354-4421)

Вільмош Газдаг, доктор філософії, доцент, доцент кафедри філології Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II, gazdag.vilmos@kmf.org.ua, ORCID [0000-0002-9331-2307](https://orcid.org/0000-0002-9331-2307).

У статті зазначено, що позитивне ставлення до рідної угорської мови, до мовного розмаїття має важливе значення для впевненого користування мовою. Наші знання і досвід вживання рідної мови, думки інших людей і, звичайно, стереотипи значною мірою впливають на те, як ми сприймаємо мову спільноти, в якій проживемо, або мови інших спільнот. Наголошено на тому, що освіта може зробити найбільше для подолання цих стереотипів, для розвитку об'єктивної, впевненої мовної свідомості та самосвідомості, використовуючи науково обґрунтований підхід на всіх рівнях. У дослідженні проаналізовано результати двох емпіричних досліджень, проведених серед студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II за останні роки, які вживають чимало запозичених з державної мови лексем, утворюючи своєрідний реєстр лексичних запозичень з української мови, пов'язаних з темою освіти. Результати дослідження показали, що у мовленні студентів, які навчаються у закладах вищої освіти Закарпаття, виявлено чимало запозичень з української та російської мов. Зазначено, що вживання запозичених одиниць свідоме. Наголошено на тому, що викладачі Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II вважають важливим розвивати позитивну аттїтуду до рідної мови у рамках підготовки

майбутніх вчителів угорської мови та літератури та інших спеціальностей. Отримані результати засвідчують, що досліджувана група має збалансовано-функціонально-сегрегаційну аттїтюд до мов та її варіантів. Виявлено, що студенти усвідомлюють функції та важливість варіантів мов. Попри попередній неприємний досвід вони не стоять осторонь менш престижного різновиду мови, більшість висловлюють науково обґрунтовану думку, хоча емоційне почуття теж сильно виражене, що відіграє значну роль у збереженні нацменшиною рідної мови.

Ключові слова: *Закарпаття, студенти, запозичення, вплив державної мови, мовна позиція*

The characteristics of language usage and attitudes of students of higher education institutions in Transcarpathia based on the partial results of two surveys

Katalin Dudics Lakatos, PhD, Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology, Associate Professor, dudics.katalin@kmf.org.ua, ORCID: [0000-0003-1354-4421](https://orcid.org/0000-0003-1354-4421)

Vilmos Gazdag, PhD, Associate Professor. Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Philology. gazdag.vilmos@kmf.org.ua, ORCID [0000-0002-9331-2307](https://orcid.org/0000-0002-9331-2307).

A positive attitude towards the mother tongue and the language variety is essential for confident language use. The way we perceive the language of the community where we live, or of other communities, is largely influenced by our knowledge and experience of the language, by the opinions of others, and of course by stereotypes. Education can do the most to overcome these, to develop an objective, confident linguistic awareness and self-awareness, by conveying a scientifically based approach at all levels. In our study, we analyse the partial results of two empirical researches conducted among the students of the Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College in recent years, which investigate the state language effect in the register of Transcarpathian Hungarian higher education, the interchange of words related to the topic of education and their relationship to the local language variety. The results of our research have shown that, despite the dominance of Hungarian, the language use of students in Transcarpathian Hungarian higher education is characterised by the presence of Ukrainian and Russian language influences, and that most of these are consciously present in their language use. The Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College considers it important to develop this positive attitude not only in its Hungarian studies, but also in all its training programmes. The presented results show that the group under study has a balancing-functional-segregating attitude towards different languages and language varieties: they are not closed to this variety, they are aware of its functions and importance. They are not excluded from the lower-

prestige variety because of previous unpleasant experiences: they express a scientifically well-founded opinion in the survey. Although emotional attachment is also strongly expressed. But we also know that in minority contexts this can play a significant language-preserving role.

Keywords: *Transcarpathia, college students, loanwords, state language effect, language attitude*